

GYENIS GYULA: *Humánbiológia. A hominidák evolúciója* (226 oldal, táblázatokkal, ábrákkal. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001. ISBN 963 19 2111 5. Ára: 2735 Ft)

Egy diszciplína hatékony oktatásának elengedhetetlen kelléke a jegyzet, vagy a tankönyv. A magyar antropológia 120 éve alatt csak az utóbbi 50 évben születtek ilyen segédanyagok. Elsőként az 1950-es évek elején Bartucz Lajos írt egyetemi jegyzeteket, majd ezt követték az 1960-as évek elején Lipták Pál jegyzetei és végül tankönyve. De utalunk Malán Mihály, majd Farkas Gyula jegyzeteire is. Időközben azonban a biológiai antropológia tantervi hálója nagymértékben átalakult, a két féléves tárgyból egy féléves tárgy lett, ugyanakkor új szakterületeken (auxológia, konstitúciótan, sportantropológia, paleopatológia) születtek új eredmények, nem utolsósorban növekedett az ember származásának értelmezését megkönnyítő leletek száma is. Mindez azt vonta maga után, hogy lehetetlenné vált egyetlen jegyzetben vagy tankönyvben az összes legfontosabb ismeretanyag összefoglalása úgy, hogy az egy féléves tárgy előadásait tartalmazza.

Ezért üdvözölhető az ELTE Embertani tanszékének az a kezdeményezése, hogy egy-egy fontosabb szakterület ismereteit önálló tankönyv formájában jelenteti meg. Ennek legújabb kötete Gyenis Gyula „Humánbiológia. A hominidák evolúciója” című munkája.

A magyar antropológusok helyzete nem könnyű akkor, amikor ebből a témakörből kíván valaki összefoglalást készíteni. Korábban Malán Mihály volt, aki folyamatosan követte a legújabb eredményeket és ezeket főként az Élet és Tudomány-ban ismertette. Meg kell említsük Kretzói Miklós és újabban Kordos László hasonló tevékenységét is, akik azonban elsősorban paleontológusok s így a speciális humánbiológiai szempontok tökéletes érvényre juttatásának hiánya nem róható fel hiányosságukként. A humánbiológiai szempontú antropogenezis ismertetését már évtizedek óta Gyenis Gyula vállalta magára s így az általa megírt és említett tankönyv valóban visszatükrözi ezt a szemléletet.

A tankönyv 226 oldal terjedelmű. Előszavában a szerző munkájának szükségességét indokolja.

A bevezetésben és színopszisban felvázolja a tankönyv alapproblémáját: hogyan jött létre az ember.

Ezt követi a recens és fosszilis főemlősök ismertetése (46 oldal), ahol megadja azok testtömegét, életmódját, melyek nagyon megkönnyítik a róluk alkotott elképzelésünket. A Főemlősök megjelenését a földrészek összefüggésével és az éghajlat változásával szinkronba hozva mutatja be. Ma még talán kissé különösnek tűnik ebben a fejezetben a primáta megnevezés. Kétségtelen azonban, hogy a hominida fogalom ma már általánosan elfogadott, így az említett kifejezéssel is megbarátkozhatunk.

A következő fejezet a Főemlősökön belül külön a Hominidae család ismertetését tartalmazza (63 oldal). A leleteket felfedezésük kezdetétől a mai napig követhetjük. A korábbi tankönyvektől, jegyzetektől eltérően itt is megemlíti azokat a jellemző tulajdonságaikat (testsúly, testmagasság, stb.) melyek alapján képet alkothatunk emberelődeink főbb jellegeiről. A család tárgyalásánál jól szemlélteti a megtalált leletek fejlődési fázisba való besorolását és a régészeti kultúrák közötti kapcsolatot. Az abszolút kor megjelölésénél jól érzékelteti azok megjelenésének időpontját. Nagyon fontos, hogy kiemeli az eltérő földrajzi területek régészeti korszakainak aszinkronitását, valamint a biológiai és társadalmi fejlődés összefüggését.

Ezt követi a Homo sapiens kialakulására vonatkozó elképzelések ismertetése (27 oldal).

A biológiai és társadalmi evolúció összefüggései című fejezet a tankönyv egyik legfontosabb és legjelentősebb része. A 25 oldal terjedelmű szövegben foglalkozik az emberi viselkedéssel, a nemi dimorfizmussal, az emberelődök, az emberszabású majmok és az ember születés utáni

növekedésének összehasonlításával, a két lábon járással, a táplálékszerzéssel, a köeszközökkel, az agy evolúciójával, elődeink lakhelyével, a tűz használatával, a ruházattal, a tagolt nyelv kialakulásával, a hitvilággal és ennek a kannibalizmussal, temetkezéssel és művészettel való kapcsolatával. Ez a fejezet hézagpótló. Jelentősége különösen fontos, mivel a napjainkban kiteribélyesedett ökológiai oktatásban a humánökológia meglehetősen háttérbe szorult, helyenként teljesen kimaradt az oktatási anyagból. Ennek okát nyilvánvalóan abban kereshetjük, hogy az embernél nem csupán a biológiai, hanem a társadalmi vonatkozások is jelentős szerepet játszanak az említettek kialakulásában, amelyeknek kapcsolatát a szerző nagyon szemléletesen, a környezet változásának összefüggésében, adatokkal alátámasztva tárgyalja.

A mai emberfajta kialakulásával a következő, 30 oldalas fejezetben foglalkozik. Itt is érvényesül a természeti környezetnek az ember jellegeire vonatkozó és meghatározó hatása. Itt tárgyalja, talán kissé szűkszavúan a rasszizmus kérdését is. Mivel ez napjainkban is élő probléma, helyes lett volna a rasszizmus ma megnyilvánuló jelenségeit is tárgyalni. A médiában, a politikában ugyanis sokszor utalnak a rasszizmusra, anélkül, hogy annak lényegét ismernék. Ebben a fejezetben ismerteti a ma élő rasszok osztályozásának kérdését is, ahol az amerindid rasszcsoport, az ausztralonezid földrajzi rassz megjelölés kisé szokatlan. Talán nem ártott volna az urali és turanid rasszok esetében utalni a honfoglaló magyarsággal való kapcsolatukra is.

A „neolitizáció” című fejezetben 7 oldalon mutatja be a mezőgazdasági termelés, az állatok domesztikációjának jelentőségét az emberi társadalom fejlődésében.

Mi az új Gyenis Gyula munkájában?

Az eddigi munkák statikusan, adatokra alapozva ismertették az egyes leleteket, az ezekből levonható általános következtetések valóban rávilágítottak a leletek alapján az antropogenezis főbb problémáira és összefüggéseire. Ugyanakkor azonban kevésbé érzékeltették a nem szakember és főként a tanuló ifjúsággal azokat a „kézzel fogható” tulajdonságokat, amelyek ezeket a leleteket jellemzik. Aki még nem látta az Australopithecus africanus és az Australopithecus robustus leletét, vagy annak másolatát, az irodalomból aligha alkothat képet magának azok nagyságáról, életmódjáról, stb. A könyvekben ugyanis ezeknek a képei csaknem azonos nagyságban vannak közölve. Gyenis Gyula ezeknek a leleteknek az alapján számított testmagasság, testsúly, életmód ismertetésével testközelbe hozza a leleteket.

Nem újdonság a könyvben az, hogy a legfrissebb ismereteket nyújtja, viszont éppen az ember származásával kapcsolatos legfrissebb elképzelések, leletek felfedezése s nem utolsósorban az emberré válás körülményeinek újabb és újabb gondolatainak felvetése indokoltta teszi, hogy aránylag rövid időközökben tegyék a kutatók közzé az új hipotéziseket. Amíg ugyanis ezek eljutnak az általános és középiskolás tanárokhoz, hosszú idő telik el s lehet, hogy a tananyag oktatása során már elavult nézeteket tanítanak. Éppen ilyen megfontolások alapján lehet javasolni ennek a könyvnek az elolvasását és a benne foglaltak hasznosítását minden olyan szakembernek, tanárnak, akik ezeknek az ismereteknek a továbbadásával foglalkoznak.

Farkas L. Gyula

BOGIN, B.: *The Growth of Humanity* (319 oldal, táblázatokkal, ábrákkal. – John Wiley & Sons, Inc. Publication, New York—Chichester—Weinheim—Brisbane—Singapore—Toronto, 2001. ISBN 0-471-35448-1. Ára: \$ 45.00)

A szerző az amerikai humánbiológusok, auxológusok között immár kiemelkedő helyet vívott ki magának az utóbbi évtizedben megjelent könyveivel. (A „Patterns of Human Growth” 1988-ban jelent meg, 1999-ben második kiadást ért meg.) Bogin professzor a Michigan Egyetem Dearbornban működő Magatartástudományi Intézetében dolgozik, és rendszeresen részt vesz és előadásokat tart európai konferenciákon, mint meghívott előadó.

E könyve az emberi növekedés problémáit foglalja össze demográfiai szemlélettel. Olyan témákat tárgyal, mint a populáció növekedése, annak története, a kutatás módszerei, a demográfia

alapelvei, ill. az ember növekedésének és fejlődésének alapelvei. A könyv nyolc fejezetben sorolja fel mindazt az ismeretet, amely e rendkívül összetett témakörben ma a tudomány rendelkezésére áll.

Az első fejezet a populációk és az egyedek kapcsolatát elemzi, és megindokolja, miként kapcsolódik össze a demográfia a növekedés kérdéseivel. Nagy figyelemmel kíséri a HIV/AIDS kérdését, amely korunk közismerten nagy problémája. E bevezető fejezet végén a szerző tájékoztatja az olvasót, hogy mely fejezetben mit várhat.

A második fejezet az emberi populációk növekedését tárgyalja, felvázolva a történeti vonatkozásokat és a kutatás-módszertani lehetőségeket. Érdekes az emberi népesség gyarapodásának képe Kr.e. 50.000-től a mai napig. Kr.e. 8.000-ben 5 millióra becsüli az emberi népesség létszámát, amely 10.000 év múltán, ma már a 6 milliárdot is eléri. Ez idő alatt a születések száma világviszonylatban 80%-ról mára mindössze 24%-ra csökkent. Érdekes a lábjegyzetben megadott megjegyzés: Haub egy 1995-ben megjelent tanulmányában a világon eddig összesen megszületettek számát mintegy 10 billióra teszi. Ma ennek csak mintegy 5,5%-a él. Bemutat a szerző élettáblákat, férfiakra, nőkre, fejlett és fejlődő országokra vonatkozóan. Olyan demográfiai fogalmakat tárgyal itt, mint a Gompertz egyenlet, a születési és halálozási ráta kérdése, a mortalitás becslése és annak biokulturális szabályozása, valamint a fertilitás és az azt befolyásoló tényezők kérdése. Mindezek együttesen vezetnek el a populációs piramisokhoz és a népesség létszámának növekedése, ill. szabályozása kérdéséhez.

A harmadik fejezetben a szerző az egyed növekedését tárgyalja. (Tudni kell, hogy ő ennek a kérdésnek kitűnő szakembere.) A prenatális élet kapcsán ír a magzati időszak számos orvosi kérdéséről is, majd a postnatalis élet történéseit tárgyalja. Itt részletezi a növekedési és fejlődési életszakaszokat, a csecsemőkort, a gyermekkort, az ifjúkort és az adolescencia korát, majd a felnőttkort. A szerző az ifjúkorban a növekedési (mennyiségi) változásokat mutatja be, a szocioökonomiai tényezők tükrében, érintve a „catch-up” növekedést is. Az adolescencia címszó alatt viszont az érést és az ezzel kapcsolatos minőségi változásokat, a funkciók fejlődését tárgyalja.

A negyedik fejezet az emberi élettörténet evolúcióját ismerteti. Itt kerülnek szóba a különböző növekedési zavarok, ill. az egyes szervrendszerek kifejlődésének folyamatai. Élvezetes leírás olvasható az ember-gyerek és a majom-gyerek fejlődése közötti párhuzamokról, ill. eltérésekről. Fontos része e fejezetnek a táplálkozásról írott alfejezet, amelynek címe: Gyermekkor mint táplálkozási és reprodukciós adaptáció. Ezután érinti a szerző az allometrikus növekedést, a testarány-változásokat, majd a fiúk és leányok adolescencia korában észlelhető különbözőségeit.

Az ötödik fejezet a táplálék, ill. a táplálkozás és a növekedés demográfiai összefüggéseit boncolgatja, történeti visszatekintésben. Kapcsolatokat keres és talál a politikai ökonomia, a táplálkozás és az egészség között. Foglalkozik az iparosodással, az urbanizációval és az ezekkel együtt járó egészségromlással, valamint az ezeket kísérő, vagyis a „modern élet” betegségeivel.

A hatodik fejezet a migráció és az ember egészsége közötti kapcsolatot vizsgálja, és pedig a faluból a városba irányuló „népvándorlást”, különösen a második világháború utáni időkben megfigyelt folyamatokat. Biokulturális kutatásokat idéz a városi élethez történő, ill. egyik földrészről a másik földrészre történő vándorlás megkívánta adaptációról. Esetismertetésekkel folytatódik ez a fejezet, amely a migráció biokulturális szempontjainak felvázolásával zárul.

A hetedik fejezet az emberiség növekedési kérdéseit vizsgálja, mind az egyéni testméretek, a termet és testtömeg, mind pedig a populáció nagyságának vonatkozásában. Mindezt evolúciós szemlélettel teszi. Zömmel európai példákon mutatja be a 20. században észlelt biokulturális változásokat, amelyek helyenként bizony nem előnyösek.

A nyolcadik fejezet az öregedésnek és annak biokulturális vonatkozásainak szenteli a szerző. A reprodukciós időszak utáni életpálya milyensége, a postreproduktív életszakasz későbbre tolódásának kérdése, az időskorú családtag (az „értékes nagymama”) hasznos volta kerül szóba. A végkövetkeztetés világos: egészséges emberek alkothatnak egészséges populációt.

A szerző mondanivalójának illusztrálására saját kutatási eredményeit hozza fel példának. Annak érdekében, hogy a tárgyalás menetét ne törje meg, ezeket a példákat elkülönítve, általa „box”-nak nevezett betéteket formájában kapcsolja a szövegéhez.

A könyv végén eléggé részletes glosszárrium, több mint 300 tételt felsoroló irodalomjegyzék és tárgymutató található. A könyv elegáns kiállítása a Wiley-Liss Kiadót dicséri. Mind a humánbiológusok, mind pedig a demográfusok érdeklődéssel forgathatják Bogin professzor új könyvét.

Eiben Ottó

KUCZMARSKI, R.J. – OGDEN, C.L. – GUO, S.S. et al.: *2000 CDC Growth Charts for the United States: Methods and Development* (191 oldal, 24 táblázattal és 108 ábrával. – National Center for Health Statistics, Vital Health Statistics, Series 11, Number 246. Hyattsville, Maryland. 2002. ISBN 0-8406-0575-7)

Ez a könyv az Egyesült Államok híres intézetéből került ki, a National Center for Health Statistics egyik fontos osztálya, a Department of Health and Human Services (Centers for Disease Control and Prevention) munkaközössége állította össze és adta ki. A kötet impresszumában a Kiadó megadja a könyv *ajánlott* idézési módját. Ezt követi a recenzió is, de megjegyzi, hogy a címlapon felsorolt szerzők száma kereken tíz. A csoport a hazánkban is jól ismert és nagyra becsült Alex F. Roche professzor irányítása alatt dolgozott.

Mint tudjuk, az Egyesült Államok szakemberei nagyon régóta és nagyon rendszeresen, kitűnő szakemberek segítségével kísérik nyomon a gyermekek növekedését, tápláltsági állapotát stb. E kötet is komoly előzményekre épül: Az 1977-ben közzé tett „NCHS növekedési táblákat” három nagyobb keresztmetszeti vizsgálat alapján dolgozták ki a National Center for Health Service-ben. Ezek a következők voltak: National Health Examination Survey (NHES) II 1963-65-ben a 6-11 évesekre, a NHES III 1966-70-ben a 12-17 évesekre, és az első National Health and Nutrition Examination Survey (NHANES) I az 1-17 évesekre az 1971-74 években. Ezekre a vizsgálatokra utal a könyv alcíme.

Az 1977-es növekedési táblázatok adatait a szerzők újabakkal bővítve módosították, és pedig a NHANES II (1976-80) vizsgálat 6 hónaposokkal kezdődött, majd a NHANES III (1988-94) már 2 hónaposokkal indult. A nagy munkával 2000-ben készültek el, ezt mutatja a kötet címe.

Részletes leírást adnak a szerzők a munkálatokról, az életkori csoportok képzésének módjáról, a görbesímitás technikájáról, a statisztikai feldolgozás menetéről. Kidolgozták a testtömeg, a testhosszúság, ill. testmagasság, a fejkerület életkori értékeit percentilisek formájában is, majd a testmagassághoz viszonyított testtömeg és a BMI hasonló értékeit. Összevetik a tapasztalati és a simított görbéket, és szempontokat adnak a revideált görbék használatához. Megvitatják az 1977 évi NCHS görbék és a mostani 2000 CDC növekedési görbék közötti különbségeket. A használati tanácsok kitérnek az egészségi és tápláltsági állapot vizsgálatának speciális szempontjaira, így az anyatejjel táplált gyermekekre, a különböző etnikai csoportok gyermekeire, a kis testtömeggel születettekre stb.

A könyv szöveges részéhez közel száz tételből álló irodalomjegyzék kapcsolódik, amely szinte kizárólag amerikai vonatkozású munkákat idéz.

Az ábrák részben percentilis görbék, részben a tapasztalati és simított értékeket bemutató görbék. Ezek teszik ki a könyv terjedelmének több mint a felét. A táblázatok a percentilis értékeket, ill. a szokásos matematikai-statisztikai paramétereket tartalmazzák.

A szerzők adataikat honlapjukon is hozzáférhetővé tették, és szívesen fogadják a szakemberek észrevételeit. Úgy gondolják, hogy a 2000 CDC növekedési görbék segíteni fogják az amerikai gyermekgyógyászok munkáját. Ezzel egyetérthetünk és gratulálunk a kitűnő adatbázisához.

Eiben Ottó

MOHAMMADIAN, M.: *Bioeconomics, Biological Economics* (259 oldal, 1 táblázattal és 10 ábrával. – Edición Personal, Spanyolország, 2002. Ára: 18 Euro)

A Spanyolországban élő iráni szerző az emberi társadalmak demográfiai, ökonómiai szemléletű elemzését adja közre. Felteszi a kérdést: vajon lehetséges-e az, hogy a szocioökonómiai rendszer saját magát szervezze olyan állapotba, hogy kész legyen jelentős változásokat elérni az elméleti megalapozásban is. Ezzel a felfogással tesz kísérletet arra, hogy egy teljességre törekvő (általa holisztikusnak mondott) szemlélettel alapozza meg a *bioökonómia*, azaz a biológiai ökonómia tudományát. Úgy véli, hogy a bioökonómia nem tekinthető valamiféle mesterséges piaci egyensúlynak, sokkal inkább egy egyensúlyi kapcsolatnak a szocioökonómia és a biológiai rendszerek között. Szerinte e rendszerek együttélése és együttes kifejlődése teszi lehetővé a szocioökonómiai rendszer újjászervezését, a biológiai rendszer és az újrahasonosítás regenerálódását. Hangsúlyozza, hogy nem irodalmi áttekintést kíván adni e könyvében, hanem elsősorban saját gondolatait foglalja össze.

A könyv három részben, hét fejezetben tárgyalja a témát.

Az első rész két fejezete történeti áttekintést ad az ökonómiai gondolkodás kialakulásáról és az ökológiának a biológiai erőforrásokkal és általában a környezettel való kapcsolatáról, továbbá a környezetvédők gondolkodásának alakulásáról és az ökonómia—környezet paradigmáiról.

A második rész a bioökonómia és a fenntartható társadalom kérdéseit vizsgálja három nagyobb fejezetben. Ez a terjedelmes rész a könyv felét teszi ki. Itt fejt ki a szerző a holisztikus bioökonómia szükségességét, annak biológiai fontosságát, a közgondolkodás fejlődését, azt a morális kötelezettséget, amellyel földünk épségért tartozunk. Ötletei vannak a követendő stratégia kialakítására, a megindítandó, ill. folytatandó kutatásokra is. Egyértelművé teszi, hogy mindez csak interdiszciplináris megközelítéssel valósítható meg.

A következő fejezetben fejt ki véleményét arról, hogy mi a fenntarthatóság és mi a fenntartható fejlődés. Figyelemre méltó, ahogyan a bioökonómia szemszögéből megvilágítja a kulturális sokszínűséget. Az ökonómiai—biológiai egyensúly fenntarthatósága érdekében bioökonómiai tanítást, nevelést tart szükségesnek és modellen is bemutatja a lehetséges utat. A következőkben a fenntartható társadalom érdekében ajánlott biológiai, ökonómiai, politikai, kulturális, szociális stb. rendező elveket tárgyalja, hangsúlyozva, hogy a környezet megóvásával kell kezdeni, hogy elkerülhessük a globális katasztrófát. Felveti a média felelősségét, valamint a rizikó és bizonytalansági tényezőket. Ez utóbbiakat – szerinte – a tudomány sem tudja megkerülni.

Érthető, hogy a harmadik részben a hatodik fejezetet az együttműködés kérdésének szenteli a szerző. Szerinte a haladás érdekében nem szükséges agresszív versenyt folytatni. Együttműködő etikus verseny modelljét ajánlja, amelyben fontos szerep jut az oktatásnak, nevelésnek. Leírja itt azt a sokszor emlegetett gondolatot, hogy a legjobb és legteljesebb emberi társadalom a demokrácia polgári elveire, pluralitásra, szabad piacra és szabad kommunikációra épül. Úgy folytatja, hogy a harmadik évezredben ezeket az elveket kell megtartanunk, de újabbakat is ki kell dolgoznunk, hogy megfelelhessünk a biológiai, a szocioökonómiai, az etikai és a környezeti kihívásoknak.

Az utolsó fejezetben visszatér az oktatásban, nevelésben a média szerepére, az egész élet folyamán szükséges tanulásra.

Fejezetenként rendezett irodalomjegyzék és tárgymutató egészíti ki a könyvet, amely számos új megfogalmazással, figyelemre méltó elgondolással gazdagítja a humánbiológiát és a humánökológiát is.

Eiben Ottó

CORBIN, C.B. & LINDSEY, R.: *Fitness for Life* (4. kiadás. 250 oldal, sok táblázattal és ábrával. – Human Kinetics Europe Ltd, Leeds, 2002. ISBN 0-7360-4494-9. Ára: £ 14.50)

E könyv témája, az egész életre szóló jó erőnlét kérdése nem csak Amerikában, de szerte a világon az érdeklődés homlokterében áll. A szerzők a kérdés elismert szakemberei: Charles B. Corbin az Arizona Egyetem testnevelés professzora Temple-ben, Ruth Lindsey pedig a California Egyetem nyugalmazott testnevelési professzora Long Beach-ben. Középiskolás és főiskolás diákokkal dolgoztak, és az erőnlét fejlesztési kurzusaik tapasztalatai alapján állították össze ezt a kötetet. Könyvük 4. kiadása ez évben került az olvasó asztalára.

A szerzők 18 fejezetben, 36 leckében 54 különböző erőnléti gyakorlatban mutatják be a kérdés sokoldalúságát. Valójában „magas szintű ismeretterjesztő könyv” lehetne a minősítése e munkának, amelyet a szerzők az ifjúságnak szántak, de persze, a szakemberek is haszonnal forgathatják. Sok gyakorlati kérdést tárgyalnak, mint pl. a megbízható fizikai aktivitás milyensége. Mennyi elég a gyakorlatokból? Hogyan kezdjünk hozzá a rendszeres gyakorláshoz? A szív és keringési rendszer, az izomrendszer, az erő és nyújtó gyakorlatok, ügyesség fejlesztés, táplálkozás, a stresszek uralása stb. mind-mind az erőnlét fejlesztésének szolgálatában. Röviden szóba kerül a testmagasság és a testtömeg és persze a BMI is. Egyéni erőnléti programok kidolgozásához is segítséget nyújt a könyv. A vázlatos ábrák, a gyakorlatban jól felhasználható adatokat tartalmazó táblázatok mind segítik az ifjú olvasókat. Ez a gazdagon illusztrált, tetszetős kiállítású könyv a Human Kinetics kiadó újabb sikere.

Eiben Ottó

TARTALOM – CONTENTS

Szakmai életrajzok – Curricula vitae

Éry Kinga	3
Farkas (László) Gyula	5
Pap Miklós	7

Eredeti közlemények – Original papers

SZATHMÁRY, L.: Humans and climate pulsation	9
K. ZOFFMAN, ZS.: Adatok a Kárpát-medence keltakori népességének antropológiájához – <i>Data to the anthropology of the Celtic population in the Carpathian Basin</i>	21
THOMA, A.: Europid és mongolid koponyák megkülönböztetése – <i>Discrimination between europoid and mongoloid skulls</i>	27
BARTOSIEWICZ, L.: Palaeopathology: similarities and differences between animals and humans	29
MARCSIK, A. – KOCSIS, S. G.: Fogak alaki anomáliái a 8. századból (Balmazújváros – Hortobágy-Árkus) – <i>Anomalies of tooth shape from the 8th century (Avar period) in Hungary (Balmazújváros – Hortobágy-Árkus)</i>	39
ANGYAL, M. – VOLLMUTH, K.: Forensic sculpting in Hungary – case studies	47
SUSA, É. – MOLNOS, M.: Az 1945–1962 között büntetés-végrehajtási intézményekben elhaltak és jeltelen sírokban eltemetettek temetési helyeinek kutatása – <i>Research on funeral spots of those who died in penitentiary facilities from 1945 to 1962 and were buried in unmarked graves</i>	55
BODZSÁR, É.B. – ZSÁKAI, A. – ÁGOSTON, J. – CZINNER, A.: Ikerszülöttek testsúlyának és testhosszának növekedési mintázata születéstől 10 éves korig – <i>The growth pattern of weight and height in twins between birth and age 10</i>	63
LANGE, A-L.: Coping ability at mid-life in relation to hereditary and environmental influences at adolescence a follow-up of Swedish twins from adolescence to mid-life	73
NÉMETH, Á. – BODZSÁR, É.B. – ASZMANN, A.: Maturation status and psychosocial characteristics of Hungarian adolescents	85

MASCIE-TAYLOR, C.G.N. – KAZUHIKO MOJI, K.: The relationship between nutritional status, growth and intestinal parasites in Bangladesh	95
Rövid közlemények – Short papers	
GYENIS, GY. – JOUBERT, K.: Body mass index and lean body mass index	105
EIBEN, O.G.: Chorea minor and secular trend	113
Megemlékezés – Commemoration	
GYENIS, GY.: Dr. Hargitai Gábor Márk	117
Hírek – News	
	119
Könyvismertetések – Book Reviews	
	123

Az Anthropologiai Közlemények e kötetének megjelenését a
Magyar Tudományos Akadémia Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottságának
anyagi támogatása tette lehetővé

ISSN-0003-5440

6. A táblázatok címeit, az ábraalírásokat, a táblák címeit és azok minden szöveges részét két példányban külön is mellékelni kell a kéziratához az idegen nyelvű fordításhoz.

7. A tanulmányok statisztikai feldolgozásánál alkalmazott matematikai képletek jelöléseinek pontos magyarázatát meg kell adnia a szerzőnek. Ugyanez vonatkozik görög betűs vagy egyéb speciális jelölésekre is. Általában a Biometria Értelmező Szótár (Szerk.: Jánossy A. – Muraközy T. – Aradszky G. – Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1966.) előírásait, jelöléseit célszerű követni.

8. A tanulmányok tagolásában az alábbi beosztási elvek követését tartjuk kívánatosnak: 1. Bevezetés (a probléma felvetése, mai állása). 2. Anyag és módszer. 3. A vizsgálat, kutatás eredményei és azok (összehasonlító) értékelése. 4. Összefoglalás.

9. A tanulmány, közlemény végén irodalomjegyzéket kell megadni, de csak azok a művek idézhetők, amelyeknek adatait vagy megállapításait a szerző tanulmányában valóban felhasználta, akár a szöveges részben, akár a táblázatok vagy ábrák elkészítésénél. Az irodalomjegyzéket a szerzők nevének „abc” sorrendjében kell összeállítani. A szövegben a szerző neve után (zárójelbe) tett évszámmal utalunk a megfelelő irodalomra.

A folyóiratok címeinek rövidítésére a szakirodalomban kialakult és elfogadott rövidítéseket alkalmazzunk.

Az irodalomjegyzék összeállításához az alábbi példák szolgálnak útmutatásul:

Folyóiratcikkelnél a szerző(k) vezetékneve, rövidített utóneve, a megjelenési év zárójelben, kettőspont, a közlemény címe, a folyóirat hivatalos rövidítése, aláhúzva a kötetszám arab számmal, aláhúzva, pontosvessző, oldalszám, például:

BARTUCZ, L. (1961): Die internationale Bedeutung der ungarischen Anthropologie. – *Anthrop. Közl.* 5: 5–18.

Könyveknél a szerző(k) neve, a kiadási év zárójelben, kettőspont, a könyv címe, aláhúzva a kiadó neve, a kiadás helye, például:

BARTUCZ L. (1966): *A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek* (Palaeopathologia III. kötet). Országos Orvostörténeti Könyvtár és Medicina Kiadó, Budapest.

Másodidézetenél – ha azok el nem kerülhetők – az idézett szerző neve után *cit.* szócskát írunk, és a fenti módon idézzük a könyvet vagy a folyóiratcikket, illetve *in* szócskát írunk, ha tanulmánykötetben megjelent cikket idézünk.

Ha egy szerzőnek ugyanabból az évből több tanulmányát idézzük, akkor az évszám mellé írt a, b, c betűkkel különböztetjük meg őket.

10. A szerzők a nyomdai tipografizálásra vonatkozó kívánásait a kézirat másodpéldányán jelölhetik be ceruzával, a nyomdai előírásoknak megfelelően.

Kérjük szerzőinket, hogy a fenti alaki előírásokat – a tanulmányok gyorsabb megjelenése érdekében is – tartásuk meg. Az előírásoktól eltérő kéziratokat a szerkesztőbizottság nem fogad el.

A kéziratokat a szerkesztő címére kell beküldeni, aki a tanulmány beérkezését visszaigazolja. A közlésről – a lektori vélemények alapján – a szerkesztőbizottság dönt. Erről értesítik a szerzőt.

A közlésre kerülő dolgozatok korrektúráját az ábralevonatokkal együtt megküldjük a szerzőknek. A javított korrektúrát az esetenként megadott határidőig kérjük vissza. A megadott időpontig vissza nem juttatott dolgot kénytelenek vagyunk kihagyni a készülő számból.

A szerzőknek honorárium fejében 50 darab különlenyomatot adunk. Ennek előfeltétele, hogy a szerző a kéziratral együtt pontos címét (irányítószámmal) is bejelentsé a szerkesztőnél.

A szerkesztőbizottság tagjai: DR. BODZSÁR ÉVA (szerkesztő), DR. EIBEN OTTÓ, DR. FARKAS GYULA, DR. GYENIS GYULA, DR. JÓZSA LÁSZLÓ, DR. PAP ILDIKÓ, DR. PAP MIKLÓS és DR. SUSÁ ÉVA.

A szerkesztő címe: DR. BODZSÁR ÉVA, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c.

ELTE Embertani Tanszéke. Telefon: 36-1-381-2161, Fax: 36-1-381-2162 E-mail: bodzsar@ludens.elte.hu

A kiadvány előfizethető és példányonként megvásárolható:
a Magyar Biológiai Társaságnál 1027 Budapest, Fő utca 68. Telefon: (36-1) 224-1423
Külföldről megrendelhető ugyanott, pénzáttalás a Magyar Hitelbanknál,
Budapesten vezetett számlaszámra történhet.
US Dollár-átutalás a 401-5356-941-41 számlára, SFr átutalás a 402-5356-941-41 számlára
Bolti vásárlás: az Akadémiai Kiadó
MAGISZTER (1052 Budapest, Városház utca 1., tel.: 138-2440) könyvesboltjaiban

